

KO TE

KAHITI O NIU TIRENI.

HE MEA TA I RUNGA I TE MANA O TE KAWANATANGA.

PONEKE, TAITE, MEI 15, 1890.

“Te Ture ara i nga Hoko Tahae, 1881,” me “Nga Ture Whakatikatika 1888 me 1889 i te Ture ara Hoko Tahae, 1881.”

Tari Kooti Whenua Maori,
Poneke, Mei 9, 1890.

HE Panuitanga tenei kia mohiotia ai, i runga i te mana o nga Ture kua whakahuatia i runga ake nei, hei whakarite hoki i nga tikanga o ana Ture, ka tu he Kooti Komihana ki te Tari Kooti Whakawa Hara, i Poneke, a te 21 o nga ra o Mei, 1890, a te 11 o nga haora i te ata hei uiui i nga ritenga o nga kechi e mau ana i te Kupu Apiti i raro iho nei. Ko nga tangata katoa e whakahe ana ki aua hoko, me haere ki reira whakaatu ai i a ratou whakahe.

NA PIRIHONA,
Kai Rehitia.

KUPU APITI.

RAHUI.

89-188. He pukapuka tuku i tuhia i te 24 o nga ra o Hurae, 1889, na Arapera Te Umu ki a Gear me Ling.

PURIHOU NAMA 54. NAMA 5A.

90-60. He pukapuka tuku i tuhia i te 22 o nga ra o Mache, 1890, na Hori Te Waru ki a Herbert Freeman.

WELLINGTON, SECTION 41.

90-61. He pukapuka tuku i tuhia i te 12 o nga ra o Mache, 1890, na Ihaka Te Rou ki a Mere Makirangi me Hori Ihaka Te Rou.

HANGANAHOU NAMA 1.

90-62. He reti i tuhia i te 13 o nga ra o Mache, 1890, na Ngaraihe Kotua me etahi atu ki a Arthur O'Neil O'Donahoo,

AWAIHOHONU A, NAMA 3.

90-65. He pukapuka tuku i tuhia i te 23 o nga ra o Aperira, 1890, na Matire Kiriwehi me etahi atu ki a Hakarara Te Whena.

MOMI WAHANGA 1 O 4, TEKIONA 20.

90-67. He pukapuka tuku i tuhia i te 17 o nga ra o Aperira, 1890, na Huhana Te Mui ki a Edward Joshua Riddiford.

MOMI, WAHANGA 3 O TEKIONA 20.

90-68. He pukapuka tuku i tuhia i te 29 o nga ra o Mache, 1890, na Hapi Puketapu kai Tiaki mo Toheroa Hapara ki a Edward Joshua Riddiford.

MOMI, WAHANGA 2 O 4 O TEKIONA 20.

90-69. He pukapuka tuku i tuhia i te 29 o nga ra o Aperira, 1890, na Hapi Puketapu ki a Edward Joshua Riddiford.

Whakakorenga i te Komiti Maori mo te Takiwa o Opotiki, me te whakarite hoki kia pooti houtia ano.

ONSLow, Kawana.

NOTEMEA e ahei ana Te Kawana i raro i nga tikanga o te wahanga tua-ono o te Tekiona tua-whitu o “Te Ture Komiti Maori, 1883,” i ona wa e paingia ana e ia, ki te

whakakore i te Komiti, ki te whakarite hoki kia pooti houtia ano.

A, notemca he mea pai kia whakakorea te Komiti o te Takiwa o Opotiki, a kia tu he pooti hou ano.

Na, tenei ahau, a William Hillier, Earl of Onslow, te Kawana o te Koroni o Niu Tireni, i runga i taku mahi whakatautau haere i nga ritenga o te mana kua tukua mai ki ahau, ka whakakore nei i te Komiti Maori mo te Takiwa o Opotiki, a ka whakarite hoki kia tu he pooti hou ano mo taua takiwa, ara :

Me tukutuku panni te Kai-whakahaere Pooti kua whakaturia hei whakahaere i taua pootitanga, i raro i te tua-wha o nga tekiona o taua Ture, a te Mane te tekau-ma iwa o nga ra o Mei nei, whakarite i te Paraire, te tekau-ma-toru o nga ra o Hune, i te whare-whakawa i Opotiki, hei ra tukunga mai mo nga whakahuatanga o nga tangata Maori e pootitia ana hei mema mo te Komiti.

Ko Robert Smelt Bush, Esquire, te Kai-whakahaere Pooti, hei whakahaere i taua pootitanga i raro i nga tikanga o taua Ture.

Inahoki te ingoa o His Excellency te Kawana, i tenei te tekau-ma-tahi o nga ra o Mei, kotahi mano e waru rau e iwa tekau.

NA TE MITEREHANA,
Minita mo te Taha Maori.

“Te Ture Whakatikatika 1889 i nga Ture Whenua Maori.”

TE PORAKA O TOKOMARU I TE TAKIWA O PAPATI PEI.

NOTEMEA kua tukua mai e Arikianara Karaitiana Aata, o Te Whiro, i roto i te Tikawa o Papati Pei, he tono uiuinga ki nga Komihana i whakaturia i raro i te 20 o nga tekiona o te ture kua korerotia i runga ake nei, i raro i nga tikanga whakahaere i hanga e aua Komihana i raro i taua Ture, he ki na taua Arikianara Karaitiana Aata kua hokona kua riro mai ranei i a ia nga whai-paanga o Hamiora Tiki-tiki, Pefuere Kowhai, Te Naere Tauhe, Tu, Horomona Hapai, Himiona Awanui, Keroma Waihopi, Mokaraka Waihopi (nga kai-riwhi mo Ihaia Waihopi), Tepora Waaka, Tuaho te Raha ara ko Tuwaho, Iana Patu, Watarawai Rangi, Hori Kapekape ko Tohungia ranei, Wiremu Kahuhate, Parenara te Waharoa (te kai-riwhi mo Hori Rito), Katerina Kowhi, Hoani Ruru, Hare Pini, Miriama Tui, Mere Waimanuka, Matiu Tai, Hotene Peneti, Mere Inoi ara ko Haata ko Piriware ranei, Raniera Heuheu, Hoani Mihu, Hirini Whakataka, Maraea Toko, Reweti Rangi, Piripi Wananga, Apirana Toko, Horiana te Kaiwhaikahoke, Hoani Rukeruke, Paora te Whakatiki, Wi Hekopa (te kai-riwhi mo Katerina Inanga), Hori Mokoera, Rowi Haapu, Apiata Tawai (te kai-riwhi mo Katerina Inanga), Arapera Whaku, Mihi Rukeruke, Karepa Mihu, Hunia Karaka, Hamiora

Kaiwhakata (te kai-riwhi mo Rewanga Pipi ara ko Maata Rewanga), Hotene Mihakai, Hapurona Konia, Harata Rukeruke, Hori Tarata, Nepia Pohunga, Te Awariki, Samuel Goldsmith, Robert Goldsmith, Pita Taumutu (te kai-riwhi mo Pare Taranga), Herewaka Poata raua ko Mere Karaka te Rerehorua (nga kai-riwhi mo Mereana Tongia), Te Kooru Katua, Te Wikiriwhi te Matehe, Henare Potae, Kakohanga, Mere Katea, Hoera te Anau ara ko Akau, Hana Kai wahie, Erama Waipapa, Irihapeti te Wao, Hemi Pahau, Hana Paku, Wharehima, Rewi Turanga, Makere Tipata, Hemi Kaipau, Harata Poiwa (te kai-riwhi mo Turuhira Moko), Pita Hokomau (te kai-riwhi mo Kararima Turaki), Pini Tuhaka, Kerana te Kani, Minarapa te Riri, Nepia te Aku (nga kai-riwhi mo Hera Parakan), Tou Tou ara ko Tautau, Tepora Tamararo, Ritihia Rewiti, Kararima Hoia, Horeana Meila, Mere Porori, Hohaia te Wera, Ahi Ahunuku (te kai-riwhi mo Ahipene Makahuri), Paratene Tatae, Anaru Tauwate, Apikara Kauria, Arapeta Potae, Hamuera Kaporo, Hone Paerata, Maraea Marotiri, Te Houpara, Te Rina Potae, Mokena te Kakari (te kai-riwhi mo Kararima te Atahaea (te kai-riwhi mo Katerina Inanga), Kereti Kare, Maora Paratene, Perenara te Waharoa, Hone Paerata (te kai-riwhi mo Tepora Ahua), Wairua te Wao, Herewaka Poata, o Mere Karaka te Rerehorua hoki (nga kai-riwhi o Mohi Ruatapu), o te Takiwa o Papati Pei, i roto i te Takiwa Porowinitanga o Akarana, i te Koroni o Niu Tirenī, he tangata Maori nei ratou, i roto i tera pihii whenua katoa i te Takiwa o Papati Pei e mohiotia nei te ingoa ko te Poraka o Tokomaru, a kua tono ia kia uiuia e ana Komihana nga tikanga katoa e pa ana ki taua kupa ki nei i hoko i riro ai ranei ana whai paanga i roto i taua whenua:

Na he whakaturanga tenei kia mohiotia ai ko te Turei te 27 o nga ra o Mei, 1890, te ra i whakaritea e ana Komihana hei tunanga mo te oinuinga ki te whare i Gladstone Road, i te Taone o Kihipane, e mohiotia nei te ingoa ko Whinray's Hall, a te 10 o nga haora i te ata, ko reira ka uiuia nga tikanga katoa e pa ana ki taua kupa ki nei i hoko i riro ranei ana whai-paanga ki ana whenua.

He mea tuhi i te Taone o Poneke i tenei te 22 o nga ra o Aperira, 1890.

He mea whakahaue e ana Komihana.

FRANK E. WILSON,
NA TE WIRIHANA,
Kai-tuhitahi o ana Komihana.

PANUITANGA I TETAHI TONO.

“TE TURE IHI WHAKATIKATIKA I TE TURE KOOTI WHENUA MAORI, 1889.”

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai, ko ahau ko Ari-kianara Karaitiana Aata, o Te Whiro, kaiwhakatipu hipi, ka whai tikanga ki nga hoko o nga take o Hamiora Tikitiki, Petuere Kowhai, Te Naere Tuaehe, Tu, Horomona Hapai, Himiona Awanui, Kerana Waihopi mo Mokaraka Waihopi (nga kai-riwhi mo Haha Waihopi), Tepora Waaka, Tuaho te Raba, Tuwaho ranei, Hana Patu, Watarawai Rangi, Hori Kapekape, Tohunga ranei, Wiremu Kahuhate, Parenera te Waharoa (te kai-riwhi mo Bru Rito), Katerina Kowhi, Hoani Ruru, Hare Pini, Miriana Tiu, Mere Waimanuka, Matui Tai, Hotene Pemeti, Mere Inoi Haata, Piriware ranei, Raniera Heuheu, Hoani Mura, Hirini Whakataka, Maraea Toko, Reweti Rangi, Picipi Wananga, Apiama Toko, Horiana te Kaiwhakaheke, Hoani Rukeruke, Paora te Whakatiki, Wi Hekopa (te kai-riwhi mo Katarina Inanga), Hori Mokoera, Rewi Haapu, Apiata Tawai (te kai-riwhi mo Katarina Inanga), Arapera Whaku, Mili Rukeruke, Karepa Muhu, Huna Karaka, Hamiora Kaiwhakata (ka te kai-riwhi mo Rewanga Pipi, Maata Rowanga ranei), Hotene Mihakai, Hapurona Konia, Harata Rukeruke, Hori Tarata, Nepia Tahunga, Te Awariki, Samuel Goldsmith, Robert Goldsmith, Pita Taumutu (te kai-riwhi mo Pare Taranga), Herewaka Poata me Mere Karaka te Rerehorua (nga kai-riwhi mo Mereana Tongia), Te Kooru Katua, Te Wikiriwhi te Matehe, Henare Potae, Kakohanga, Mere Katea, Hoera te Anau Akau ranei, Hana Kaiwahie, Erama Waipapa, Irihapeti te Wao, Hemi Pahau, Hana Paku, Wharehima, Rewi Turanga, Makere Tipata, Hemi Kaipau, Harata Poiwa (te kai-riwhi mo Turuhira Moko), Pita Houkomau (te kai-riwhi mo Kararima Turaki), Pini Tuhaka, Kerana te Kani, Minarapa te Riri me Nepia te Aku (nga kai-riwhi mo Hera Parakan), Tou Tou, Tautau ranei, Tepora Tamararo, Ritihia Rewiti, Kararima Hoia, Horeana Meila, Mere Porori, Hohaia te Wera, Ahi Ahunuku (te kai-riwhi mo Ahipene Makahuri), Paratene Tatae, Anaru Tauwate, Apikara Kauria, Arapeta Potae, Hamuera Kaporo, Hone Paerata, Maraea Marotiri, Te Houpara, Te Rina Potae, Mokena te Kakari (te kai-riwhi mo Kararima te Atahaea, te kai-riwhi mo

Katarina Inanga), Kereti Kare, Maora Paratene, Perenara te Waharoa, Hone Paerata (te kai-riwhi mo Tepora Ahua), Wairua te Wao, Herewaka Poata me Mere Karaka te Rerehorua (nga kai-riwhi mo Mohi Ruatapu), i roto i taua wahi whenua kei te takutai ki te ra whiti, i roto i te takiwa o Papati Pei huaina Tokomaru poraka, ka whai tikanga hoki ahau ki tetahi Rihi o nga take katoa i roto i taua whenua, haunga nga take o Wiremu Karaka hei kai-riwhi mo Hemi Moera, Ani Ngahuia, Hone Paputene, me Hare Marau, Kauria Paata, Eruera Tio, te 3 o nga kai-riwhi mo Henrieta Tio, me Ani Turamoi, Abiwera te Hau, te 2 o nga kai-riwhi mo Ahipene Makahuri, kua whakatakotoria hoki e au i te 7 o nga ra o Aperira ki te Tari o Te Rehita o te Kooti Whenua Maori mo te takiwa o Weringatana hei nga Whare o Te Kawawatanga ki Weringatana (koia hoki te wahi i kua ai e nga Komihana i whakaturia i raro i te kiona 20 o taua Ture kua whakahuatia nei ki runga), tetahi tono i runga i nga kupa whakantu o taua Ture i runga hoki i nga ritenga kua whakaritea e ana Komihana, kia uiuia ki nga tikanga katoa mo runga i ana tukunga i ana take i roto i taua whenua.

Kia mohiotia ai hoki, kua whakatakotoria e au ki te Karaka o te Kooti o Te Kaiwhakawa tuturu ki Uawa nga tauira tiwhoketia o taua tono, me nga pukapuka katoa tuhia ai, nga ta o Te Kooti Whenua Maori, me etahi atu pukapuka hoki, e mea nei ahau kei whakatika i taua tono aku, kia tirohia e te katoa, kia kore hoki e utua mo te tirohanga.

Kia mohiotia ai hoki, mehemea ka hiahia tetahi tangata ki te tautohu i tenei tono aku, me whakatakoto e ia te take o tona tautohetanga, me tuku mai hoki ki au te tauira o tona taketautohe, kia tekau ma wha nga ra i mua ake i te ra e u ai te whakawa, tona tukunga i taua tauira ki au, me tuhituhi hoki ana mea i runga i nga tikanga kua whakaritea nei e ana Komihana.

Kia mohiotia ai hoki, ko te wahi hei tukunga mai i ana mea ki au, kei te Tari o Norana rana ko Kiiti, Roia, Karaitona Rori, Kihipane.

Kua tuhia i tenei te 15 o nga ra o Aperira, 1890.

229

A. K. AATA.

HE PUKAPUKA REO MAORI.

KO nga tatai korero whakapapa a te Maori, me nga karakia o nehe, a nga Tohunga mo nga waka katoa i u mai ki Aotearoa nei: kua oti te tau ki te Perahi, a e hokona ana i te Whare tau Pukapuka a te Kawawatanga i Weringatana.

E whitu hereni me te hikipene mo te pukapuka kotahi. Ki te mea ka tukua mai te moni, ka tukua atu te Pukapuka ki te hunga e tono mai ana.

Na HORI TITIPERE,
Kai ta Pukapuka a te Kawawatanga.

PANUITANGA.

HE whakaatu tenei kia mohiotia ai kua oti nga “Ture Whenua Maori” o te Paremete o tenei tau te perehi ki te reo Maori ki te reo Pakeha, a kua oti ana reo e rua te whakarapopoto ki roto ki te pukapuka kotahi. Ko te utu kotahi hereni mo te pukapuka kotahi. Ko nga ingoa enei o nga Ture kei roto i taua pukapuka:—

- “Te Ture whakakore i te Ture Reiti Whenua Karauna, Whenua Maori.”
- “Te Ture Whenua Maori.”
- “Te Ture Whakatikatika i te Ture Kooti Whenua Maori, 1886.”
- “Te Ture Whakatikatika 1888 i te Ture Arai mo te Hoko tahae i nga Whenua Maori.”
- “Te Ture Whakahaere i nga Whenua Tuturu o nga Maori.”
- “Te Ture mo Mokau-Mohakatano.”
- “Te Ture Whakaritenga, Whakaaetanga Take Maori.”
- “Te Ture Karaiti mo nga Hawhe-Kaihe o te Waipounamu,” me nga
- “Te Ture Whenua Maori o te tau 1886,” ko taua utu ano, ara kotahi hereni, a ka tukua atu nga pukapuka o ana Ture i roto i te meera ki nga kainga o nga tangata e tono mai ana kia tukua atu etahi ma ratou ina tac mai te moni utu e ika ana, me tuku pane kuini mai, noti o te pouhapeta ranei te tukua anai roto i te meera.

NA HORI TITIPERE.

Tari Perahi Pukapuka, Poneke,
Oketopa 30, 1888.

He panuitanga tenei i nga tikanga o nga Ota o te Kaimihera o Te Kawana i whakaputaina i runga i nga ritenga o "Te Ture Whenua Maori, 1888," unu i te here e mau ana inaianei i runga i nga whenua e mau nei te whakaturanga i raro iho nei.

Te Ra i Whakaputaina ai te Ota o te Kaimihera.	Nga Tikanga o te Tiiti. Pukapuka ranei i mau ra aua here i roto.	Te Whakaturanga o te Whenua.
Mei 13, 1890	Karauna karaati No. 6731, i Wharangi 220 o W33, i whakaputaina ki a Pirihira te Tia i te 1 o nga ra o Aperira, 1882, i raro i nga tikanga o "Te Ture Karauna Karaati (Nama 2) 1882," me te mau o enei kupu here i roto: "E kore e taea te hoko te reti te mokete ranei mo te wa roa atu i te 21 tau, engari me matua whakaae e Te Kawana, katahi ka tika."	Tera piihi whenua katoa e te Takiwa Porowinitanga o Ponoke, e 60 eka i roto, e mohiotia ana te ingoa ko Tekiona 94, i te Takiwa o Terawhiti.
Mei 13, 1880	Karauna karaati Nama 5267, kei te 130 o nga Wharangi o T19, i whakaputaina i te 7 o nga ra o Oketopa, 1884, ki a Hera Hinerua, me te mau o enei kupu here i roto, ara:— "E kore e taea te hoko te reti, te mokete ranei mo te wa roa atu i te 21 tau, engari me matua whakaae e te Kawana katahi ka tika." Karauna karaati Nama 5351, kei te 214 o nga Wharangi o T19 i whakaputaina ki a Riwai te Ahu i te 2 o nga ra o Pepuere, 1885, me te mau o enei kupu here i roto, ara:— "E kore e taea te hoko, te reti, te mokete ranei mo te wa roa atu i te 21 tau, engari me matua whakaae e te Kawana katahi ka tika."	Tera piihi whenua katoa i te Takiwa Ruri o Waitara, i te Takiwa Porowinitanga o Taranaki, e mohiotia ana te ingoa ko Tekihana No. 68, Poraka X., i Mimi, e 250 nga eka i roto. Tera piihi whenua katoa i te Takiwa Ruri o Waitara, i te Takiwa Porowinitanga o Taranaki, e mohiotia ana nga ingoa ko Tekihana Nama 67 i Poraka VII., e 25 nga eka i roto, me Tekihana Nama 30, i Poraka XI., e 75 nga eka i roto.

I taia i runga i te Mana o te Kawanatanga o Niu Tireni e GEORGE DUBSBURY, Kai-ta o te Kawanatanga, Ponoke.